O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

«XIZMAT KO‘RSATISH SOHASINI YASHIL VA INNOVATSION IQTISODIYOT TAMOYILLARI ASOSIDA BARQAROR RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI»

MAVZUSIDAGI
XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA MATERIALLARI

TO‘PLAMI

(I QISM)

SAMARQAND

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

TAMBOV DAVLAT UNIVERSITETI

QARSHI MUXANDISLIK IQTISODIYOT INSTITUTI

«IPAK YO‘LI» TURIZM VA MADANIY MEROS XALQARO UNIVERSITETI

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI SAMARQAND FILIALI

«XIZMAT KO‘RSATISH SOHASINI YASHIL VA INNOVATSION IQTISODIYOT TAMOYILLARI ASOSIDA BARQAROR RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI»

MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

MATERIALLARI TO‘PLAMI

(I QISM)

2026-yil 20-21-fevral kunlari

SAMARQAND – 2026

Абдурасулов Жамшидбек Ахмад уғли	КОРХОНАЛАРНИ ҚЎШИБ ЮБОРИШ ЖАРАЁНИДА КОРХОНА ФАОЛИЯТИНИ ТУГАТИШНИ БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ ВА ҲИСОБОТИДА АКС ЭТТИРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ	235
А.Н.Холиқулов	САВДО КОРХОНАЛАРИ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШ ВА СОТИШ ТАРМОҒИНИ ШАКЛЛАНТИРУВЧИ ОМИЛЛАР	240
Djumayeva Guzal Axtamovna	YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA YASHIL IJARA HISOBINING AHAMIYATI	244
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев Хонқул Қаҳарович Самаров Обид Мамаюнусович Пардаев	БИЗНЕС-ТАҲЛИЛ – ТАҲЛИЛИЙ ИШЛАРНИНГ ЯНГИ ЙЎНАЛИШИ	247
VII SHO‘BA. XIZMAT KO‘RSATISH SOHASINI YASHIL VA INNOVASION IQTISODIYOT TAMOYILLARI ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ORQALI HUDUDLARDA BARQAROR IQTISODIY O‘SISHNI TA’MINLASHDA RAQOBATBARDOSH KADRLARNI TAYYORLASHNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI		
Nasiba Ergasheva	MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA AUTSORSING XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASH	254
Kobilova Shozoda Timurovna	TADBIRKORLIK UNIVERSITETLARIDA INNOVATSION TA’LIM MODELI	260

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti – Samarqand.: “STEP-SEL” MCHJ. Nashriyoti, 2023 - 276 bet

10. Xoliqulov A.N. Истеъмол бозорида монополияга қарши бошқарув тизимини такомиллаштириш механизмлари. Monografiya. Samarqand iqtisodiyot va servis instituti – Samarqand.: “STEP-SEL” MCHJ. Nashriyoti, 2023 - 190 bet

11. Холиқулов А.Н., Усманова Д.Қ., Рахимов Х.А. Корхона рақобатбардошлигини баҳолаш. Ўқув қўлланма. Самарқанд, Туроннашр нашриёти, 2021 й. – 210 бет.

Djumayeva Guzal Axtamovna – *mustaqil izlanuvchi, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti*

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA YASHIL IJARA HISOBINING AHAMIYATI

Annotatsiya: *Ushbu maqolada yashil iqtisodiyotga o’tish sharoitida buxgalteriya hisobi hamda ijara hisobining yo’nalishlari, hisobni tashkil etishning yangi ob’yekti sifatida hisobotlarda aks ettirilishi kabi masalalar yoritilgan.*

Kalit so‘zlar: *Yashil iqtisodiyot, ijara, BHMS, BHXS, yashil ijara, yashil buxgalteriya hisobi.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются области бухгалтерского учета и учета аренды в контексте перехода к зеленой экономике, а также такие вопросы, как их отражение в отчетности как нового объекта учета.*

Ключевые слова: *зеленая экономика, аренда, НСБУ, МСФО, зеленая аренда, зеленый учет.*

Abstract: *This article examines the areas of accounting and lease accounting in the context of the transition to a green economy, as well as issues such as their reflection in financial statements as a new accounting object.*

Keywords: *green economy, lease, NAS, IFRS, green lease, green accounting.*

So‘nggi yillarda jahon miqyosida global ekologik muammolarning kuchayishi, ya’ni iqlim o‘zgarishi, tabiiy resurslarning qisqarishi, atmosferaga chiqarilayotgan zararli moddalar hajmining ko‘payishi, chiqindilarni boshqarish tizimining yetarli darajada samarali bo‘lmasligi - iqtisodiyotni yangi, barqaror asosda tashkil etishni talab qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, yashil iqtisodiyot (green economy) konsepsiyasi XXI asrning eng muhim iqtisodiy paradigmasiga aylandi. BMTning Atrof-muhit bo‘yicha dasturi (UNEP) ta’rifiga ko‘ra, yashil iqtisodiyot - bu past uglerodli, resurslardan samarali foydalanishga asoslangan, ijtimoiy adolatni ta’minlaydigan iqtisodiyotdir. Bunday yondashuv iqtisodiy o‘sish bilan ekologik barqarorlik o‘rtasida muvozanat yaratishni, kelajak avlodlar uchun tabiiy resurslarni saqlashni va inson farovonligini oshirishni maqsad qiladi.

O‘zbekiston Respublikasida ham so‘nggi yillarda ekologik barqarorlikni ta’minlash, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, yashil transport infratuzilmasini rivojlantirish hamda chiqindilarni qayta ishlash tizimini

takomillashtirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. 2030-yilgacha qabul qilingan milliy strategiyalarda qayta tiklanuvchi energiya ulushini oshirish, atmosferaga chiqariladigan zararli gazlarni kamaytirish, korxonalarda ekologik boshqaruv tizimlarini joriy etish kabi maqsadlar belgilangan. Shu bilan birga, ekologik xarajatlarning aniq hisobini yuritish, korxonalarning ekologik samaradorligini baholash hamda xalqaro standartlarga mos ekologik hisobot shakllarini joriy etish zaruriyati kuchaymoqda. Bunday sharoitda yashil buxgalteriya hisobi korxonalar, iqtisodiy tizimlar va davlat siyosati darajasida muhim ahamiyat kasb etadi.

Yashil iqtisodiyotning shakllanishi sanoat korxonalari, xizmat ko‘rsatish va barcha xo‘jalik yurituvchi subyektlar faoliyatida ekologik mas’uliyatni oshirishni taqozo etadi. Bu jarayonda yashil iqtisodiyot konsepsiyasi yetakchi mavqega ega bo‘lib, uning tarkibiy qismlaridan biri yashil buxgalteriya hisobi (*green accounting)* hisoblanadi.

Yashil buxgalteriya hisobining asosiy vazifasi korxona yoki tashkilot faoliyatining ekologik ta’sirini, ekologik xarajatlarini, resurslardan foydalanish samaradorligini moliyaviy natijalar bilan birgalikda o‘lchash va baholashdan iboratdir. An’anaviy buxgalteriya hisobi korxonaning moliyaviy natijalarini aks ettiradi, biroq ekologik xarajatlar, atrof-muhitga yetkazilgan zararning qiymati yoki ekologik investitsiyalar samaradorligi moliyaviy hisobotlarda to‘liq ifodalanmaydi.

Bizningcha, yashil buxgalteriya hisobi esa korxonalar faoliyati natijasida yuzaga keladigan ekologik ta’sirlarni tizimli tarzda hisobga oladi, ularning iqtisodiy bahosini belgilaydi va ekologik omillarni boshqaruv qarorlariga integratsiya qiladi.

Shu sababli, yashil buxgalteriya hisobi atrof-muhitni muhofaza qilish xarajatlari, chiqindilarni qayta ishlash, energiya tejamkor texnologiyalarga investitsiyalar, ekologik jarimalar va tabiiy resurslardan foydalanish bilan bog‘liq xarajatlarni aniq o‘lchashga imkon beradi. Amaliyotimizda bu turdagi xarajatlarning hisobi aniq bir schotlarda yuritilishi va hisobotlarda aks ettirilishi moliyaviy hisobotlarning foydaliligini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa korxonaga nafaqat moliyaviy barqarorlikni, balki ekologik barqarorlikni ham ta’minlash imkonini beradi.

Yashil buxgalteriya hisobining ilmiy-nazariy asoslarini o‘rganish va amaliyotga tatbiq etish O‘zbekiston korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, resurslardan samarali foydalanish va barqaror rivojlanishni ta’minlash uchun asos bo‘ladi.

Yashil buxgalteriya hisobi (*green accounting*) ning muhim yo‘nalishlaridan biri bu yashil ijara (*green leasing*) bo‘lib, u ijara munosabatlariga ekologik mezonlarni joriy etishni anglatadi. Masalan, korxonalar energiya tejamkor binolarni ijaraga olish, ekologik ta‘sirni kamaytiruvchi uskunalarni qo‘llash yoki “yashil” infratuzilmaga asoslangan transport vositalaridan foydalanish orqali nafaqat xarajatlarni kamaytiradi, balki ekologik mas’uliyatni ham kuchaytiradi.

Bizningcha, yashil ijara - ekalogiyaga zarar yetkazmaydigan, ekologik talablarga javob beradigan va energiya tejamkorligiga asoslangan ijara modeli.

Bu turdagi ijara bilan shug’ullanuvchi korxonalarning asosiy yo’nalishlari quyidagilar:

- Quyosh panellarini korxonalarga moliyaviy ijaraga berish;
- Elektr transport vositalarini lizing asosida yetkazib berish;
- Energiya tejovchi ishlab chiqarish uskunalarini moliyaviy ijara orqali modernizatsiya qilish.

Korxonalarda ijara munosabatlarini hisobini yuritishda xalqaro standartlar talablarini inobatga olish va quyidagilarning hisobga olinishini taklif etamiz:

❖ BHMSlarida “yashil aktivlar” hisobini yuritish uchun alohida schotlarni joriy etish;

❖ 16-sonli BHXS asosida ekologik ijaralarning moliyaviy hisobotda alohida ochib berilishini ta’minlash;

❖ Yashil ijara loyihalarinini joriy etgan korxonalarida soliq imtiyozlari va davlat kafolatlarini kengaytirish;

❖ Yashil iqtisodiyot va yashil buxgalteriya hisobiga o’tish davrida ekologik hisobot modellarini joriy etish.

Yashil iqtisodiyot sharoitida ijara hisobi nafaqat moliyaviy boshqaruv vositasi, balki ekologik barqarorlikni ta’minlovchi mexanizm sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ijara korxonalarga ekologik toza texnologiyalarni joriy etish imkonini beradi, bu esa milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga, resurslardan samarali foydalanishga va atrof-muhitni asrashga xizmat qiladi. Shu bois, O‘zbekistonda ijara hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish, yashil iqtisodiyot tamoyillari bilan integratsiya qilish istiqboldagi eng muhim yo‘nalishlardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. 2030-yilgacha O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo‘yicha chora-tadbirlar to‘g‘risida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. https://president.uz/oz/lists/view/5805

2. 16-son “Ijara” Moliyaviy hisobotning xalqaro standarti (2022)

3. 6-son “Ijara hisobi” Buxgalteriya hisobi milliy standarti (2004)

Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев
Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти профессори, и.ф.д.
Хонқул Қаҳарович Самаров
Самарқандаги Регистон ансамбили директори, PhD,
Обид Мамаюнусович Пардаев
Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти мустақил тадқиқотчиси, PhD

БИЗНЕС-ТАҲЛИЛ – ТАҲЛИЛИЙ ИШЛАРНИНГ ЯНГИ ЙЎНАЛИШИ

Аннотация. Ушбу илмий мақолада бизнес-таҳлил тушунчасининг моҳияти, унинг замонавий иқтисодиётда тутган ўрни ва таҳлилий ишлар тизимидаги янги йўналиш сифатида шаклланиши ёритилган. Бизнес-таҳлилнинг анъанавий иқтисодий таҳлилдан фарқли жиҳатлари, асосий вазифалари, усул ва инструментлари таҳлил қилинган. Шунингдек, рақамли иқтисодиёт шароитида бизнес-таҳлилнинг аҳамияти ҳамда корхоналар бошқарув самарадорлигини оширишдаги роли илмий-назарий жиҳатдан асослаб берилган.

Калит сўзлар: бизнес-таҳлил, иқтисодий таҳлил, бошқарув қарорлари, рақамли иқтисодиёт, таҳлилий ишлар, самарадорлик.

БИЗНЕС-АНАЛИЗ — НОВОЕ НАПРАВЛЕНИЕ АНАЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация. В данной научной статье раскрывается сущность понятия бизнес-анализа, его место в современной экономике и формирование как нового направления в системе аналитической деятельности. Проанализированы отличительные особенности бизнес-анализа по сравнению с традиционным экономическим анализом, его основные задачи, методы и инструменты. Также с научно-теоретической точки зрения обосновано значение бизнес-анализа в условиях цифровой экономики и его роль в повышении эффективности управления предприятиями.

Ключевые слова: бизнес-анализ, экономический анализ, управленческие решения, цифровая экономика, аналитическая деятельность, эффективность.

BUSINESS ANALYSIS — A NEW DIRECTION OF ANALYTICAL ACTIVITY

Abstract. This scientific article examines the essence of the concept of business analysis, its role in the modern economy, and its formation as a new direction within the system of analytical activities. The differences between business analysis and traditional economic analysis, as well as its main tasks,